

(Не)ефективност и интереси в енергетиката

От Красен Станчев, Красимир Лаков

[Преглед на оригинала](#)

Проект "Белене" - един от символите на червената нишка в българската енергийна политика - екстензивното развитие

Автор: **Анелия Николова**

ДНЕВНИК

ПО ТЕМАТА

[Ян Вавера: очакваме одиторския доклад на ДКЕВР до края на седмицата](#) - 27 юли

[Френска компания ще строи втората атомна централа в Румъния](#) - 22 юли

Обсъждането на новата енергийна стратегия, обявена преди по-малко от месец, ще завърши в края на тази седмица.

През това време - казват, че току-що била договорена нова, по-ниска цена на природния газ от "Газпром". Това

В края на юни Министерството на икономиката, енергетиката и туризма публикува на сайта си проект на "Енергийна стратегия на България до 2020 г.". 38-страничният документ веднага предизвика реакции и коментари. В опит да ги систематизира "Синята коалиция", която председателства парламентарната икономическа комисия, организира в понеделник обществена дискусия по стратегията с участието на енергийни и екоексперти и макроикономисти. Изводите - прекалено много заложен цели, липсва акцент върху най-важната - осигуряване на енергийна ефективност.

По този повод "Дневник" ще публикува няколко статии за стратегията и трудностите, които съпътстват развитието на различни подотрасли. Днес започваме с общ поглед за енергийната политика и интересите, които прозират в документа, както и дали той се различава от стратегиите на предишните правителства. Утре очаквайте - за отношението към чуждите инвеститори и използването на местните енергийни ресурси през примера Ей И Ес, а в петък - отново за възобновяемите енергийни източници.

става в "пакет" – има споразумение за "Южен поток", а между това и АЕЦ "Белене" ще се обсъжда още веднъж през септември. Спряно е издаването на разрешителни за вятърни и соларни паркове.

Предстои да се приеме ограничаването им чрез закона за земеделските земи**. Променя се съставът на Държавната комисия за енергийно и водно регулиране (ДКЕВР). На борсата се записват нови играчи в областта на вятърната енергетика***.

Вече почти половин година се атакуват ЧЕЗ, Е.ОН и ЕВН. Отложен е планираният за 2008 г. търг за изграждането на ТЕЦ "Марица-изток 4". Известно е също, че когато частни играчи, например "Агрополихим", договарят алтернативни доставки на природен газ на по-добри цени, те не получават разрешение за внос или такива разрешения се протакат.

Докато се обсъди стратегията, разположението на играчите и проектите ще е доста различно. Ако е вярно, че енергията трябва да бъде достъпна, удобна и надеждна, не е ясно дали енергетиката на България се доближава към такова състояние на нещата.

Екстензивност и енергийна зависимост

Когато се разглеждат различните документи, през тях неизменно като червена нишка преминава една и съща тенденция, неподвластна на времето, незасегната от каквито и да било промени, непобедима и сякаш вечна - екстензивното развитие на българската енергетика.

За разлика от България в основата на програмите за развитие на енергетиката в Европа и света през последните около 40 години е подобряването на ефективността. Тази основна цел се налага още от 70-те години, от първата нефтена криза.

Оттогава до днес не само водещите икономики на света постигнаха видими успехи в намаляването на енергийната интензивност и повишаването на ефективността както при производството на енергия, така и при потреблението ѝ. Освен голословни декларации този подход не се прилага в България.

От 1971 до 1989 г. основният реално осъществен план на българската икономика е да преработва субсидирани суровини от СССР, да ги продава по международни цени, да изплаща старите (датиращи от края на 50-те и началото на 60-те) дългове към Съветския съюз и новите дългове към Лондонския клуб на частните банки кредитори, с които се финансираше потреблението.

Пътъом спонтанно са били приватизирани ползите и национализирани разходите, например тези по поддържането на "приятелски" диктатури в Африка и Латинска Америка. Този процес е добре описан в книгите на журналиста от "Дневник" Христо Христов.

Ехото от онова време днес е българската енергетика: изградена да обслужва този план, с излишни мощности, непрекъснато отлагана либерализация на пазара, с потискане на инвестиционния процес чрез ценови и други регулации, обвързана с Русия и с най-важната рожба на последните години от онова време – проектът АЕЦ "Белене".

Подобряване на ефективността?

Една от последиците са фрапиращи разлики в енергийната интензивност на българската икономика в сравнение не само с развитите страни, но и със страни, сравними по степен на

развитост с България.

Най-елементарният и общоприет начин за изчисляване на енергийната интензивност е консумираната енергия в една страна (обикновено в тонове нефтен еквивалент) да се раздели на произведения БВП (например в евро). В резултат се вижда колко енергия (в кг нефтен еквивалент) е използваната за производството на 1000 евро БВП.

В сравнение с другите европейски страни изоставането на България е смайващо - българската икономика използва над 6.5 пъти повече енергия, за да произведе 1000 евро БВП. Дори най-близката (географски, икономически и като манталитет) Румъния използва почти два пъти по-малко. При това положение е повече от естествено при всички програми, при всеки проект за развитие и стратегии за бъдещето да се залагат реални възможности за подобряване на този показател. Действителността обаче е свършено различна.

Неефективност и зависимост

С някаква упоритост в програмите за развитие на енергетиката се залага екстензивно развитие и поредни нови мощности. Нещо повече - подобни действия дори не зависят от потреблението на енергия в страната. То може да намалява заради кризи, реструктуриране или различни други причини, но плановете за производство на енергия растат - устойчиво и непрекъснато.

Дебатът в България е не как да се намали потреблението на енергия и производството да стане по-ефективно, а как да се произвежда повече и дали да се строи нова атомна централа. Това е в интерес на поддържането на високата зависимост на България от внос на енергия. За нито една страна не е безопасно стратегическите ресурси да идват на 100% от един и същ източник, който да доставя 70% от цялата използвана от страната енергия (нефт, природен газ и ядрено гориво).

В този смисъл няма нищо по-логично от това във всяка стратегия или програма за развитие на българската енергетика тези две неща – енергийна интензивност и енергийна зависимост, да бъдат в основата, да бъдат най-важните елементи, да бъдат крайната цел на промяната. За тях да се отделят най-много средства, да се търсят неотложни решения.

За съжаление нищо подобно не се забелязва. Дори в най-новия проект за енергийна стратегия на страната до 2020 г. екстензивното начало отново преобладава – залага се растящо потребление и нови мощности (АЕЦ "Белене"), които повишават още повече енергийната зависимост на страната и продължават екстензивното развитие на енергетиката.

Естествено строителството на нова атомна централа ще ограничи използването на местните ресурси, въглицата от "Марица-изток", като ще увеличи зависимостта от внос на ядрено гориво. Докато по-нататъшното развитие на "Марица-изток" (заедно с увеличаването на дела на ВЕИ) е единствената алтернатива на още по-силната зависимост от внос.

Задължително за всяка стратегия за българската енергетика е да включи анализа къде е най-добре да бъдат насочени средствата. Дали да се търсят 8 - 10 милиарда за "Белене", или те да отидат, за да се повиши ефективността в енергетиката и да се постигне по-малко потребление и по-ниски вредни емисии?

Прегрупиране на интересите

Ако трябва да се строят нови мощности (главно за да се извадят от производството стари, с ниска ефективност и силно замърсяващи околната среда), дали не е по-добре част от средствата да се насочат за значително по-евтина и в същото време високоефективна централа в "Марица-изток"?

Това би била инвестиция, намаляваща зависимостта на страната от внос, инвестиция с развитие на десетки други съпътстващи производства, повишаваща заетостта, ефективността и чистотата на производство на електроенергия. Но тъкмо новите централи и компании в енергетиката са обект на ограничения и нападки от централни и местни власти. Това важи за ЧЕЗ, Е.ОН и ЕВН, но и за Ей И Ес и "Енел".

На думи главните цели пред българската енергетика са повишаване на ефективността и намаляване на зависимостта. Но на дело надделяват деятелите и мисленето от 70-те и 80-те години на миналия век.

Похвален е опитът да се намали цената на природния газ. Но новите споразумения се подготвят без реверсивните връзки с Турция, т.е. без разнообразяване на доставките.

"Южен поток" също може да изглежда изгоден. Но няма гаранции, че той няма да бъде пакетирани с някой друг "традиционно руски" интерес. Затова остава и рискът от повторение на схемата от края на комунизма - българското правителство финансира със заеми от международните пазари руски проекти в България. Не е задължително това да става пряко.

Ефектът би бил същият, ако успоредно се финансира (или поемат негативите от блокирането на) "Набуко", ако не се използват местни енергийни източници, ако се финансират допълнителни резервни (на атомните) мощности и ако се заплаща вечното съхраняване на ядрени отпадъци.

Всъщност май няма прегрупиране на интересите, а окопаване на старите структури в енергетиката. Изключенията, изглежда, са само в подотраслите като вятърната и слънчевата енергия, където се очакват субсидии и се блокират започнати проекти.

**Авторите са сътрудници в КС2 ЕООД.*

***Икономическите вреди от това решение са много добре описани от Българската ветроенергийна асоциация – вж.: www.bgwea.org.*

****Вж.: Николай Стоянов. "Борба с вятърничави проекти". "Капитал", 5-11 юни 2010 г., стр. 60.*